

Прабългарски следи в балканската ономастика

Една от причините за оформянето на ономастиката като отделна научна дисциплина произтича от възможностите, които тя ни дава да получим информации за езиците, които са били говорени в далечното минало на даден терен. Често в ономастичната лексика намираме единствените доказателства за характера на език, който вече не съществува. Всички знаем, че определянето на произхода и на значението на топонимите, антропонимите и етнонимите е трудно и несигурно занимание толкова повече, че тези три лексикални категории често са свързани със себе. Едно лично име или етноним може да бъде дадено на местност (Юруков кладенец) и обратното личното име може да произлиза от името на местност (Плевенлиев). Трябва да приемем, че с развитието на изследванията на ономастичния материал от една страна и сравнително-историческото езикознание от друга, етимологичните изводи и особено свързаната с тях реконструкция на мъртвите езици, могат с времето да се окажат неточни и даже неверни. В езикознанието имаме много примери за това как изводи направени на основата на научни за дадено време доводи се оказват неверни при конфронтацията им с нови открития и това е нормално явление. Лошото е когато различни нови предложения в тази област нямат нищо общо с науката. Не става тук дума за народната етимология, която е естествено явление, а за тези, които претендират за научност. Желанието да се докаже известна теза, отговаряща на политически или идеологически виждания и предпочитания предизвиква пренебрегване на научната методология преди всичко от страна на учени, които най-често са далеч от езикознанието. За съжаление от известно време се среща с такива „открития“, които в началото още при тяхното появяване бяха приети от страна на езиковедите, като не заслужаващи внимание. Но, според мен, положението започва да става сериозно и смятам, че е време да се реагира. Имам предвид тезата за индоевропейския произход на езика на аспаруховите българи, който сериозни учените след дълги научни търсения го определиха като належаш към тюркското семейство в рамките на алтайското макросемейство. Проблемът е по-широк и обхваща не само езика, но и расовата принадлежност на прабългарите. Остава се с впечатлението, че тюркската принадлежност на езика на прабългарите не се харесва не само за

това, че терминът *тюркски* се свързва с петвековната османска власт на Балканите, но и поради поставянето на индоевропейския произход на по-високо ниво от алтайския. Не сме единствените, които по този начин реагират на болезнени факти от миналото. Достатъчно е да се огледаме около себе си, за да намерим не един подобен случай, не едно изкривяване на историческите факти, тяхното преиначаване или игнориране. Искам все пак да спомена, че идеологията опираща се на идеята за превъзходството на индоевропейската генетика над всички останали не само, че не е научно обоснована, но нейното приложението в политическия и обществен живот донесе, както всички знаем, трагични последици. Нямам намерение тук да се боря с тези идеологически възгледи и да доказвам тяхната неправилност. Искам само да направя ясно разграничение между принадлежността на езика към дадено езиково семейство от етничната, антропологична идентичност и молекулярна генетика (ДНК) на говорещите този език, които могат да определят техния расовия тип. Етничните смесвания са толкова чести, че антропологичното и расово деление даже в неголеми групи е понякога доста трудно. Що се отнася до езика трябва да имаме предвид, че за неговата класификацията не стоят никакви расови, етнични, анатомични, ембрионични, молекулярни още по-малко национални аргументи. Класификацията им в макро семейства и в отделни семейства, групи и под групи се извършва на базата на техните характерни езикови особености в областта на фонетиката, морфологията, лексиката. Въпреки тези очевидни истини прабългарския език редовно се свързва с расовия тип на прабългарите, който също не трябва да бъде тюркски. Веднага искам тук да подчертая, че тюркски расов тип изобщо не съществува. Този факт беше често подчертаван от известния френски тюрколог Л. Базен всеки път, когато ставаше дума за това. В същност няма тюркски и турски расов тип така както няма славянски и много други.

Както вече споменах, в науката е прието, че прабългарският език принадлежи към тюркското езиково семейство, което е клон от алтайското макросемейство. Генеалогичната му класификация започва от

пратюркския, който се разпада на две основни групи - прабългарска (огурска) и общотюркска.¹

Въпреки всичките старания на привържениците на тезата за не тюркския произход на прабългарския език до сега не ми е известна негова класификация в индоевропейското езиково семейство. Доказването на тази теза се опира на намирането на приличащи си думи в съвременния славянски български език и в съвременните индоевропейски езици говорени там където се предполага, че прабългарите са преминавали по време на своето дълго пътуване до Европа. Езиците, в които най-често се търсят и намират сравняваните лексически единици са: източно ирански, северно ирански, част от които са мъртви като тохарски, хетски, лувийски, авестийски, скито-сарматски. Живите между тях са хуфски (Таджикистан), осетински като наследник на скито-сарматските езици (Осетия), памирски: бартангски, вахански, ишкашимски, йъдгайски, шугнано-рушански (Афганистан и Таджикистан). Разбира се лексикалното съпоставяне е нормален подход в историческото езикознание, но за да се докаже езиково родство необходима е да се вземе под внимание историческото развитие на сравняваните лексеми и на езиците, в които се употребяват. Не можем да правим акробатски скок от plus minus две хилядолетия и да решим, че те са сродни. Нищо чудно, че изводите от такъв подход са понякога толкова абсурдни, че езиковедите по сравнително-историческо езикознание нямат желание да реагират на тях.

Още един важен факт не се взема под внимание при търсенето на прабългаризмите в споменатите езици. Имам предвид езиковите връзки и взаимни влияния като резултат от дълговременното съседство между тюркските и индоевропейските езици, към които трябва да прибавим и угрофинските и китайския, връзки съществували в далечното минало още при оформянето на техните праформи. Отдавна е забелязано в езиковедческите среди съществуването на общи езикови единици от неясен произход, въпреки правилно прилагани етимологични подходи в различните езици от споменатите семейства. Обяснението се търси в това, че тук са замесени не само процеси на интензивна контаминация, а може би също така в общото им оформяне в атмосферата на многократна обмяна на голям брой заемки.

¹ В езиковедческите среди често се употребяват термините огурски, български, хуно-български езици за първата група и стандартни тюркски езици за втората група.

